

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 3 September 2002
Årgång 31

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Ordföranden har ordet	3
Tre kyrkor, Tre Prästgårdar, Tre Klockaregårdar	4
Föreningsprogram sept - nov 2002	8
Hedlunds historier	9
Blekingsk kungaräddare blev Ankarcrona	11
Minns du Väsby	15
I backspegeln	16
Visste du att Runsaskeppet stävar mot norr?	18
Friluftsgudstjänst vid hembygdsgården	19
Sällsamt mellanspel	20
Planprogram för Sanda ängar	22
Varför måste året alltid börja med januari?	24
Fröuppropet	26
Kyrkkvast och kryddgård	27
Från läsekretsen	28
Lösning till Korsord 2/02	28
Hyr lokal med atmosfär!	30

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvärig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten • Tryck: Wäsby Tryckeri

Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 550 ex.

Ordföranden har ordet

Bästa hembygdsvänner!

Tiden rullar på och det första halvåret av 2002 är till ända efter en stundtals varm och regnig sommar, och som det heter i visan: ”Sommaren är kort det mesta regnar bort” vilket stämmer in ganska bra i min beskrivning för denna gångna sommar period, men nu går vi i alla fall mot höst och skördetid med rikligt med mogna bär som blåbär, vinbär, lingon, slånbar mm och frukter av olika slag och former får man hoppas, samtidigt som vi också står inför en stor höstsatsning i hembygdsarbetet med många aktiva programpunkter.

Vi kommer i slutet av augusti att äntligen kunna få den efterlängtade informationsfoldern ”Välkommen till Upplands Väsby Hembygdsförening” i flerfärgstryck som vi i styrelsen har jobbat med, där vår förening presenteras på ett fint och trevligt sätt med instruktivt bra text och fina foton, att överlämnas till våra besökare vid de olika arrangemang och program som vi planerar under året och framför allt för att använda som instrument vid medlemsvärning samt till de personer som känner för vår hembygd och vill värna om vårt kulturarv.

På tal om något helt annat så saknar vi fortfarande någon aspirant som är villig att ställa upp som boställsvärdinna tillsammans med Nora Lundberg. Hör av Er till Inga-Lisa Gustafsson eller Nora Lundberg.

Tack för ordet

Rune Sahlström

ordförande

OBS!

Boställsvärdinna sökes!

Du ska tillsammans med Nora delta i vården av hembygdsgårdens hus och samlingar, sköta visningar samt ansvara för uthyrning av ladugården.

Upplysning och anmälan,
tel 590 336 42

Från Hugo Sabel har hembygdsföreningen fått följande sammanställning, som vi delar upp i flera avsnitt. Fortsättningen följer alltså i nästa nummer. Red.

Tre kyrkor, Tre Prästgårdar, Tre Klockaregårdar i Upplands Väsby kommun

Fanns kristna kyrkor i Upplands Väsby på 1000-talet.

Det i Sverige äldsta omnämmandet av en kyrkobyggnad är från Ansgars besök hos Sveakungen Björn i Birka på 830-talets början. Den kyrkan brändes ca 25 år senare när de asatroende fördrev de kristna missionärerna.

Det dröjde tills kungen Olov Eriksson (Skötkonung) hade makten 995-1022 innan flera kyrkor byggdes. Han skall vara döpt före sitt trontillträde. Kanske österut bland slaverna, där kungaätten hade förbindelser. Hans maka och barn döptes senare i Västergötland. Det var nu ca 150 år efter Ansgar, Sveakungarna fann det fördelaktigt att landet kristnades och stormännen med hjälp av missionärer började uppföra små träkyrkor på sina gårdar. Men ännu står hednatemplet kvar i Gamla Uppsala.

Den nya religionen fick under 1000-talet fastare form. Forskare anser att det först byggdes en kyrka vid varje Hundares (senare namn Härads) tingsplats. Ett Hundare omfattade åtta socknar och styrdes av en hundareshövding (häradsövding).

I socknarna kunde sedan gårdskyrkor, där det passade geografiskt, bli socken kyrkor. Det är spår efter sådana träkyrkor som kan påträffas vid grävning i eller utanför våra medeltida stenkyrkor. Andra belägg för att 1000-talskyrkor funnits är runristade gravmonument med kristna böner i texten.

Utan störningar från asadyrkarna gick inte kristendomen framåt. En sista stor reaktion riktades ca 1082 mot den nitiskt kristne kung Inge d.ä. (kung 1079-1110) av hans hedniska svåger Blot-Sven som fördrev Inge och hade makten i tre år. Inge återvände 1085 med

militär makt och dödade Blot-Sven samt brände hednatemplet i Gamla Uppsala.

Hur kyrkorna, från början skulle uppföras och skötas, och deras tjänares skyldigheter och löner skulle vara, återges i de medeltida Landskapslagarna. Mycket av dessa regler gällde in på 1800-talet. Här citeras ett par exempel: Tiohäradslagens kyrkobalk från ca 1250 skriver angående krav på prästkandidat.

”Han skall icke vara mördare eller dråpare, icke kyrkotjuv eller klosterrymmare,

icke doblare eller drinkare,

icke skörlevnadsman eller skökoman. Ren skall den vara

som skall tjäna Gud”.

Om hans lön kan följande läsas i Upplandslagens kyrkobalk II.

”En sockens prästgård skall omfatta 1/2 markland jord. Där skall finnas 7 laga hus: Stuga och Stekarehus, Lada och Sädesbod, Visthus och Sovstuga och Fähus”.

Socknens 12 bönder = sockenmän, skall gemensamt upplåta jord och uppföra byggnader enligt ovan.

Prästen är skyldig att tillse att hus och jord ej förfaller.

Låt oss se vad som är känt från den tiden i våra tre socknar.

Om våra tre sockenkyrkors byggnads- och konsthistoria hänvisas till häften som finns att köpa i resp. kyrka.

Se även det riksomfattande verket ”Sveriges kyrkor”. Fråga på biblioteken.

KYRKAN I ED

I en fransk klosterkrönika "Cronologia Vetus" omfattande tiden 816 - 1263, läses för den 12 augusti 1187 följande anteckning: "Jerusalem ödelagt av sultan Saladin, Ärkebiskop Johannes av Uppsala dödad vid Almare; Sigtuna bränt".

Hur kan den notisen beröra Upplands Väsby? Jo, på tre sätt.

1. Stäket var en del av Eds socken fram till 1954.

2. Den av Baltiska vikingar dödade ärkebiskopen Johannes som ägde det befästa Stäket var av den kända Runbyätten. Johannes arvingar i Runby ärvde Stäket efter honom. Runbyätten kom från kungen Erik Jedvarsons (kallad Erik den helige) ätt.

Johannes som var Sveriges andra ärkebiskop hann verka i två år. (Den förste ärkebiskopen var Alvastramunken Stefan som verkade från 1164 till sin död 1185).

Det kom flera kyrkomän från Runbyätten. Av söner till den kände Riddaren, Riksrådet, Lagmannen Filip Röde Finnvidsson av Runby, blev flera kyrkans män.

Petrus Filipsson var ärkebiskop 1332-1341, begravd i Mariakyrkan i Sigtuna. (DS, nr 2952).

Bengt Filipsson var student i Bologna, Kyrkoherde i Litslena socken samt innehavare av kanonikatet Alunda vid Uppsala Domkyrka.

Johan Filipsson var kyrkoherde i Knivsta socken. (DS, nr 1541).

3. För tredje gången återkommer sambandet Stäket-Runby år 1345. Då omtalar diplommet (DS, nr 3935) att Helena och Carl Orestasson testamenterar skog, fisket och allt övrigt de äger vid Stäket till Predikobrödernas kloster i Sigtuna.

Helena var dotter-dotter till Filip Röde Finnvidsson av Runby och hade ärvt Stäket efter sin mor Ingegärd.

Vilket inflytande kan denna mäktiga ätt haft på tillkomsten av Eds kyrka som till äldsta delar anses byggd på 1180-talet? Ärkebiskop Johannes mördades 1187. Är tidpunkterna en tillfällighet??

Inga spår av en äldre kyrka har påträffats vid grävningar i eller utanför den nuvarande kyrkan. Men fynd i bogårdsmuren av runristade kalkstenshällar som tidigt kanske brukade läggas på kristna gravar pekar på en äldre kyrka. Hällarna förvaras i Upplands Väsby Hembygdsgård.

Enligt en ortstradition skall en Klockstapel stått på en moränrygg ca 100 met. NNO om kyrkan, och ett åkerimpediment vid norra sidan av Eds alle ca 900 met. NNO om kyrkan, kallades på 1800-talet Helgedomsbacken. Kan detta vara minnen av en äldre stavkyrka?

Namnet Helgedomsbacken har berättats för undertecknad av Edsbon Karl Lejon född på 1870-talet. Backen kallas i nutid för Kanalbacken troligen för att våtmark öster om backen dränerades genom ett öppet dike (kanal) till Edssjön vid sekelskiftet 1890-1900.

PRÄSTGARDEN I ED

Enligt framlidne prästen i Ed, Sven Odenrick född 1892 och komminister under åren 1918-1960 skulle gården Törnby varit prästgård under medeltiden. Förbi gården som ligger ca 400 met. NV om kyrkan, gick sedan forntiden dragstället för båtar mellan Edssjön och Mälarviken Skarven. Vintertid när isarna bar gick "vintervägarnas E-4" Stockholm - Uppsala fram där till början av 1900-talet. Läget var centralt enligt dåtida synsätt. I Törnby låg en krog som var en del av prästens lön.

I Vadstena klostrets jordabok omtalas Törnby på 1480-talet. När gårdens roll som prästgård upphörde är ej känt av undertecknad.

Som ny prästgård framträder Njursta i början av 1600-talet. Det var en by om två hemman som 1295 ägdes av Lagmannen i Uppland Birger Persson i Finsta (heliga Birgittas far).

Under senare delen av 1400-talet donerar Sten Turesson Bjelkes son (sentida fränder till Birger Persson) Njursta by till domkyrkan i Uppsala.

Vad som hände med Njursta efter Västerås recess 1527, då Gustav Vasa drog in all av adeln till katolska kyrkan tidigare överlåtten egendom, är ej bekant men när 1600-talet börjar är byn prästgård i Ed och har varit det tills församlingen sålde den 1999.

Om Njursta finns flera sk syneprotokoll bevarade från 17-1800-talen. Dessa protokoll upprättades vid kontroller av byggnader och jord, som regel vart femte år, av ansvarig myndighet. De innehåller detaljerade beskrivningar av husens kondition både ut- och invändigt. Jorden och skogen granskades lika noggrant beträffande skötseln sedan föregående syn. Prästgårdens protokoll från 1765 visar t ex att prästens bostad var uppförd 1746 och senare protokoll visar att år 1813 togs husets ursprungliga sadeltak bort och ersattes av ett mansardtak (tak med brutna takstolar) vilket gjorde att vinden kunde inredas med flera rum. Byggnadens längd var 27¹/₂ aln lång (= ca 17 met.) och 13 alnar bred (= ca 8 met.).

Prästgården har vid två tillfällen varit studieobjekt för elevgrupper från Stockholms högskolor. År 1961 gjorde en grupp medlemmar vid Seminariet för Folkklivsforskning ett lagarbete om prästgårdens jord och byggnader. I studiematerialet ingick syneprotokoll från 1659, 1765 och 1779.

År 1965 hade elever från Stockholms Arkitekturhögskola, prästgårdens byggnader som studieobjekt.

Till 1918 hade prästgården alla sina sju laga hus i behåll. Det året monterades Tiondeladan ner och gjordes om till bostad vid kyrkan.

Tack vare sitt i övrigt välbevarade skick blev prästgården år 1982 förklarad som byggnadsminne.

Församlingen sålde år 1999 hela den gamla prästgården till privat bostad.

KLOCKARGÅRDEN I ED

Vid samtal, på 1960-talet, med dåvarande pastor emeritus Sven Odenrick i Ed påpekade han att före 1700-talet fanns ingen klockargård i Ed. För den oinvidde ett förvånande påstående då sockenkyrkan är från 1100-talet. Men hans påstående gällde Klockargård: Klockarstuga/bostad har funnits sedan kristendomen blev antaget i slutet av 1000-talet. Men var har stugan stått? Nära den första kyrkan i socknen?

Klockarelagen från 1200-talet säger att klockarens bostad skulle vara en del av sockenstugan. Hans jord vara ¹/₄ hemman med stall/fähus och visthus. Detta var hans lön. Den skrud han skulle bära vid tjänst i kyrkan var också beskriven i lagen. (Se vidare i avd. Fresta klockarstuga). Detta gällde under medeltiden för klockare.

När Gustav Vasa år 1527 bröt med den katolska kyrkan, drog han in all kyrkojord till kronan. Då kanske klockargården i Ed försvann och ersattes med en stuga utan jordbruk. Blev en klockarstuga. Sockenmännen ålades att på sin mark upplåta ny jord på sina ägor åt klockaren som ersättning för den statliga konfiskationen. Det blev små tegar utspridda i socknen.

När Sverige på 1700-talet, efter stormakt-tidens fall, fick ordning på finanserna, började den medeltida ordningen med klockargård återkomma. Klockarens status förbättrades genom ökad undervisning av socknens barn.

I Ed uppfördes i början av 1700-talet den ännu vid kyrkan kvarstående klockargården. De båda tillhörande ekonomihusen är däremot borta.

År 1938 avlider innehavaren av klockargårdens hus, fröken Walinder, född 1842, dotter till den siste klockaren i Ed.

Hon ärvdes av brorsbarn som ej hade intresse av hus på ofri grund (kyrkan ägde marken) utan skänkte stugan med ekonomihus till församlingen. Kyrkofullmäktige fann att en reparation av de gamla husen skulle bli dyrbar och ville riva dem.

Då, 1940, anmäler en privatperson att han för egna medel erbjuder sig att reparera och varsamt modernisera den gamla klockarstugan. Erbjudandet blev antaget. Som kompensation fick han hyresfritt bebo stugan i 20 år. Ekonomihuset revs.

Klockarstugan är allttjämt bostad.

Eds Kyrka, vykort

Långt till hembygdsgården?

Ta buss 532, 535 eller 562 till Hagvägen!

Föreningsprogram sept - nov 2002

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Lär dig mer om Väsby!

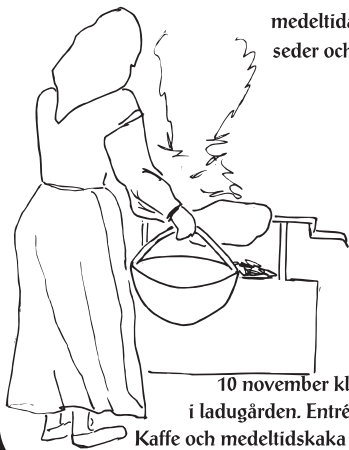
Hembygdsförening med kaffe, diabilder, foton och historier ur minnet. Ingen avgift.
Måndagar 10.00-11.30 i ladugården.
Start 16 september.
Cirkelledare Lennart Hedlund. Begränsat antal deltagare. Anmäl snarast, tel 590 91192

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Bord duka dig

Maud Ekblad kåserar om
medeltida mat,
seder och bruk

10 november kl 13.00
i ladugården. Entré 20 kr
Kaffe och medeltidskaka ingår.

VÄLKOMNA

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

BOKLOPPIS

lördagen den 26 oktober
kl 13 - 15.

Romaner, deckare, spänning,
äventyr, barnböcker,
facklitteratur, bokpaket.

Alla böcker till billigaste pris, nytt och gammalt.

**Kom
och
fynda!**

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Medverka du också!

Hembygden är en fritidsprodukt som
tar åtskillig tid i anspråk.

Redaktionen tar tacksamt emot artiklar,
synpunkter och uppslag från läsekretsen.

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Lennart Hedlund, född och uppvuxen i Upplands Väsby, har lovat ge Hembygden några glimtar av sina barn- och ungdomsminnen. Här kommer den fjärde av

HEDLUNDS HISTORIER

Från min tid i Väsby Idrottsklubb

1951 blev jag av Gösta Svensson (Stumpen) tillfrågad om jag ville ta hand om juniorlaget i fotboll och jag nappade. Det blev tre år fyllda av torkier och roligheter, som jag fortfarande minns.

Jag jobbade i stan och gick på kvällarna på Borgarskolan för att försöka lära mig engelska, men jag fick hoppa av som elev för lagledarskapet tog all min fritid. Man hade inte hand om gänget bara under matchtiden utan all fritid gick åt.

Hela fotbollslaget. Foto: Lennart Hedlund

Jag jobbade på CAP Chokladfabrik (som gjorde Sveriges godaste choklad Pompom) och grabbarna kom ibland in på kontoret och skulle snacka av sig, vilket min chef inte var så glad åt. CAP hade under tiden börjat tillverka soppor av olika slag och de kördes fram i samma formar som chokladkakorna. När grabbarna kom hem till mig på kvällstid var det lätt gjort att bjuda dem på en tallrik soppa med en smörgås, och det blev ganska ofta, för halva laget bodde i Rosersberg och på den tiden gick ju lokaltågen bara till Väsby, varför de måste vänta på ett Uppsalatåg för att ta sig hem.

Vi startade bl a lotterier och en gång hade vi ett med 1 000 lotter med tre lotter i en. Sören (Putte) Andersson och jag sorterade ut lotterna och häftade ihop dem och när vi kom till den sista och pustade ut, fattades en lott. Vi fick sätta oss och sortera en hel del av de 1 000 lotterna innan vi kom till den, som innehöll fyra lotter i stället för tre.

Men genom lotterier och andra saker fick vi ihop pengar till resor och vi var bl a i Norrköping och Linköping och mötte bra juniorlag och hade dessutom trevligt. Som min hjälp att hålla reda på grabbarna hade jag Puttes pappa, Seved Andersson.

Jag hade också god kontakt med Bertil Elbe på Stockholms Fotbollsbund och när jag ville ha kontakt med något nordiskt lag, inte för långt ifrån Väsby, tipsade han mig om Mariehamn, så dit skickade vi A-laget. Det här var ju på den tiden då inga utländska lag var vanliga, men som idag skulle vara som att skicka A-laget till Rotebro eller Rosersberg.

”Putte” Sören Andersson byter standar med Hirds, Norrköping, lagkapten (1948)Foto: Lennart Hedlund

Under den här tiden kom jag underfund med hur få människor, som frivilligt ställde upp för klubben. För alla lag, A- B- och juniorlag sköttes tvätten av Aina och Johnne Krig. Greta och Edvard Eriksson skötte allt som rörde A-laget, då det gällde att få ihop de spelare som skulle ut på söndagen (de flesta matcher spelades på söndagar).

Då det gällde juniorlaget kom ett av mina bekymmer, då säsongen var över. Hur skulle jag hålla ihop gänget? Men det ordnade sig – vi började prata om att spela bandy under vintern. Samma grabbar ställde upp och det visade sig att de var lika duktiga där – de vann sin serie solklart.

Ytterligare ett bekymmer fanns och det var ordnandet av is. Då fann ju inget annat än spolning av Optimusvallen och det blev Bertil Erikssons (Berra-Jerker) och min uppgift. Vi spolade banan mellan kl. 24-04 flera nätter.

Längre kunde vi inte hålla på – Berra skulle ut med posten och jag skulle åka in till jobbet med 7:17 tåget. Men det blev många sådana nätter. Och isen var ju efterlängtd, men vi tjänade också mycket pengar på den. En gång hade vi ett konstånkningsgång från AIK där och det drog mycket folk.

Vi tänkte även på de yngre i kommunen, så ett år startade vi kvartersfotboll med pojkar i åldern 8 till 10 år och det blev populärt. En normal fotbollsplan var ju för stor, så vi ordnade 7-mannalag och delade av planen så att det blev flera sådana på bredden i stället. På den tiden var grabbarna glada över en 25-öres chokladbit. Om jag inte hade någon choklad hemma, så gick jag ner till Tidnings-Pelles fru i järnvägs-kiosken och lånade en kartong med 60 bitar. På arbetet nästa dag, tiggde jag en likadan kartong av chefen, som jag återlämnade till kiosken.

Ett annat minne jag har är från den tiden, då klubbhuset skulle rivras. Där inne fanns ju klubbens hela prissamling och var göra av den? Berra-Jerker och jag tog hand om den genom att offra en vecka av semestern för att putsa alla pokaler, tallrikar och annat och slå in allt i silkespapper. Hur många burkar Duraglit det gick åt vet jag inte nu, men åtskilliga var det.

Allt arbete gjordes på den tiden helt frivilligt och utan ersättning, men man tyckte ju själv att det var roligt.

Blekingsk kungaräddare blev Ankarcrona

Under 30-åriga kriget kom familjen Christophers som flyktingar från Böhmen till det då danska Ronneby. Där blev familjefadern en rik och välkänd köpman. Sonsonen Theodor bosatte sig i Karlskrona. Han blev med tiden adlad när han räddade Karl XII, som var på flykt från kriget i svenska Pommern. Theodor, adlad Ankarcrona, blev amiral, politiker och landshövding.

Vintern 1959 hade jag börjat på ett nytt jobb. Ett av mina första uppdrag var att träffa en markuppställning med friherren och ryttmästare Teodor Ankarcrona. Han var ägare till fideikommisset Runsa i Uppland och Boserup i Skåne. Vi skulle träffas intill den isbelagda Oxundasjön, som ligger en halv mil från Runsa slott. Jag hade aldrig råkat ryttmästaren. Nu stod jag där i kylan och väntade och fantiserade. Han skulle nog komma i en limousine med privatchaufför.

Långt ute på sjöns is såg jag en prick, en skridskoåkare. Jag såg hur han kom närmare och närmare. En kvart senare kom skridskoåkaren upp till mig med ”skrillorna” över axeln. Han hälsade artigt: ”Jag heter Ted Ankarcrona.” Det var så jag mötte ägaren till Runsa. I min tjänst fick jag anledning att besöka honom och Runsa många gånger åren framöver. Jag blev dock snart intresserad när jag fick höra att den hade sina rötter i mitt eget Blekinge.

Vi måste gå tillbaka till 30-åriga krigets tid med dess religionsförföljelser. Böhmens protestanter flydde sitt land och många sökte sig nytt fädernesland. En sådan familj var den böhmiska Christophers. De flydde norrut och hamnade i det då danska Ronneby.

Familjen Christophers var köpman och Ronneby var en viktig handelsstad. Christophers bror hade flytt till Amsterdam och de båda bröderna kunde nu bygga upp en lönande handel mellan sina företag.

Christophers lyckades snart skaffa sig ett gott anseende som en duglig köpman i Ronneby. År 1667 dog han och många av stans borgare följde hans stoft till graven i Ronneby kyrka.

Christophers son Theodor, ofta kallad Thore, tog över sin fars företag. Blekinge hade nu blivit svenskt och det gällde att följa med i den nya strömningen. Karl XI hade grundlagt en ny örlogsstad, Karlskrona. Kungen ansåg det vara viktigt att duktiga affärsmän flyttade över till den nya stan.

Familjen Christophers ägde flera fabriker i Ronneby så beslutet var svårt, men Theodor valde att följa kungens vilja och överge Ronneby. Thore Christophers blev snart en bemärkt man i sin nya hemstad Karlskrona. Efter några år där blev han rådman. Han var med när stans tyska församling stiftades 1689, deltog i kyrkorådet och var församlingens kyrkvård.

Karl XI ville ha brandsäkra hus i Karlskrona och borgarna i stan fick vissa förmåner om de byggde stenhus. Köpmannen Christophers hade råd till sånt och byggde ett pampigt tegelhus i hörnet Landbrogatan-Ronnebygatan. Där hade den tyska församlingen sina gudstjänster ända fram till 1709. Då invigdes Heliga Trefaldighetskyrkan och församlingen flyttade dit.

Thore Christophers ägde ett eget skeppsvarv och i hans handelsflotta fanns ”Hvita Lambet” och ”De groote Christophers”, vilka seglade med varor från och till Amsterdam. Han var också delägare i stans innekrog ”Förgyllda vinfatet”.

Två gånger gifte han sig. Första äktenskapet var med borgmästaren i Ronneby von Schotings vackra dotter Cecilia. Han hade tycke för borgmästaredöttrar och gifte om sig med Eva Catharina Schaeij, vars far var borgmästare i Karlshamn.

Thore Christophers avled 1710, 65 år gammal. Han hade en sista önskan, att hans stoft skulle bisättas i den Christopherska graven, som låg framför altaret i Ronneby kyrka. Så blev det den 8 mars samma år. Hans första, hustrus släkt von Schotings grav finns också under en gravsten i samma kyrka. Karlskrona hedrade honom med ett gatunamn, Thore Christophers gränd. Gatunamnet lär finnas på en plankarta signerad 1718 av G O Lindblad.

Thore Christophers efterlämnade tolv barn. Äldste sonen Theodor, född i Karlskrona 1687, skulle kanske bli den mest framgångsrike. Han skickades i unga år utomlands för att lära sig köpenskap. Hans farbror i Amsterdam tog väl hand om ynglingen, som fick förkovra sig vid olika universitet. I fem år satt Theodor på farbroderns kontor i Amsterdam och lärde sig handel och språk.

Han hade havet i blodet och ville upptäcka världen utanför Holland. Han tog anställning i Västindiska Kompaniet och reste med deras båt till Amerika. Den resan blev äventyrlig när skeppet kapades.

Då tog han värvning som officer i franska flottan och var med om några sjöslag. Så bytte han sida och gick över till den engelska flottan. Där befordrades han till löjtnant och fick föra

befäl på skeppet "Lusitania", som slogs mot franska kapare med stor framgång.

Greven Hans Wachtmeister, som lett uppbyggnaden av örlogsstationen i Karlskrona och varit flottans befälhavare, lär ha uppmärksammat den djärve karlskronaitens bravader. Theodor anställdes i den svenska flottan och deltog där i en del sjöslag 1711-13.

I december 1715 fick kaptenen Theodor Christophers sitt stora uppdrag. Karl XII hade förlorat Rügen, och det närliggande Stralsunds läge var också hopplöst. Den 10 december var en kapitulation ofrånkomlig. Kungen beslöt sig för att lämna staden och försöka komma över Östersjön.

Uppdraget gick till amiralitetskaptenen Theodor Christophers. Det blev en farlig seglats natten mellan den 10-11 december från Stralsunds skeppsbygga ut genom den isbelagda leden.

Isen var så stark att man delvis kunde gå på den. Först på eftermiddagen kunde man nå en mindre båt, "Valfisken". Med den fick man slå sig fram genom isen. Väl ute på öppnare vatten förde han kungen över på brigantinen "Snappupp" och ställde kursen mot Ystad. Vinden vände med hårda byar och snö. Kursen fick läggas om mot Trelleborg. Tidigt nästa morgon kom kungen lyckligt i land och gick med sin

Runsa på 1600-talet. Ur *Suecia Antiqua*

lilla svit på fem man igenom det sovande Trelleborg för att leta efter hästar.

Efter sin återkomst till Sverige förlade Karl XII sitt högkvarter till Lund. Några år senare tackade han sin räddare för det skickligt utförda uppdraget. Theodor Christophers adlades 1717 och antog namnet Ankarcrona. Samtidigt blev han kommandör vid flottan i Karlskrona.

Det var en 30 år ung adelsman som återvände till sitt hus vid Landbrogatan i Karlskrona. Redan i 25-årsåldern hade han gift sig med sin syssling Catharina Beata von Schoting som var dotter till en köpman i Karlskrona.

Enligt min källa var han en lång, välväxt och starkt byggd yngling som dessutom hade ett vackert ansikte. Han hade ett gott huvud, starkt minne och var kvick och slagfärdig.

En sen man fick snart olika uppdrag. Ett var att undersöka vår flottas förvaltning. Han kom med ett mycket impopulärt förslag; att Amiralitetskollegiet skulle förflyttas till Stockholm. De högre sjöbefäl i Karlskrona uttryckte sitt starka missnöje mot förslaget. I motgången inlämnade han sin avskedsansökan, men han hade starka krafter på sin sida bl. a, åtnjöt han Fredrik I:s ynnest. Inte kunde man avskeda en man som gjort riket stor förtjänst vid överförandet av Karl XII från Stralsund till Skåne.

Theodor Ankarcrona fortsatte att klättra uppåt. Han blev chef för Stockholms eskader 1736 och 1742 befordrades han till amiral. Nu hade han flyttat till Stockholm och bosatt sig ute på Skeppsholmen. Affärsverksamheten hade han alltså i blodet. Han satsade pengar i olika företag som Kungsholmens glasbruk, Björknäs spegelfabrik, Södertälje strumpfabrik och Flors linnefabrik uppe i Hälsingland. Han besökte Allingsås manufakturverk och lärde känna Jonas Alströmer, som var verksam i det företaget. Han träffade också dåtidens store uppfinnare och konstruktör Christopher Polhem.

I hans ställning var det nära till politiken. Han markerade inte sin politiska tillhörighet tillräckligt skarpt. 1738 räknade man in honom i hattpartiet. Hemma i Karlskrona ville man ha honom tillbaka och erbjöd honom en befördran till amiralitetsråd. Han avböjde och fick i stället posten som landshövding Stockholms län 1743.

Ett år senare höll han ett uppmärksammat tal inför vetenskapsakademien. Han redogjorde för sin ekonomiska omsvängning. Han gjorde sig till talesman för landets jordbruk. Detta ägde enligt honom företräde framför alla övriga näringsgrenar. Han skulle "ta bort" sin förmögenhet från industrin och i stället placera dem i jordagods.

Så blev det. 57 år gammal köpte han Runsas egendom i Eds socken i Uppland. Han förvandlade den 870 hektar stora egendomen till en mönstergård. Han kände Carl von Linne och brevväxlade med honom. Theodor ville experimentera. Han försökte uppföda får på tobaksblad och författade en liten skrift om tobaksstjälkens nyttighet vid fårskötsel. Han utgav också en del andra skrifter angående lantbruk.

Samtidigt hade han sin landshövdingepost i Stockholm. Det var dryga tre mil dit. Allt slit tog säkert på krafterna. I november 1750 dog Theodor Ankarcrona, bara 63 år gammal och utan några bröstarvingar.

Atten skulle därmed ha ebbat ut men det blev annorlunda. Theodores bror, assessor Jacob Christophers i Karlskrona fick bära namnet Ankarcrona vidare. Han adlades 1751 och från honom härstammar den nu levande ätten. Theodor Ankarcronas bouppteckning talar om för oss att han var mycket förmögen. Han efterlämnade en summa på 1427 528 daler silvermynt. Hans änka Catharina Beata von Schoting tog över Runsa och gjorde egendomen till fideikommiss för sin mans brorson Wilhelm Ankarcrona 1753.

Innan jag avslutar min artikel vill jag berätta om två platser som har anknytning till Theodor

Ankarcrona. Jag åkte in till Stockholm och 4 in i Jakobs gamla kyrka. Där vilar han. Jag står där till höger i koret och läser på den stora marmorplattan: ”Den i lifstiden af sin konung högt betrodde af sitt fädernesland högstförtjänte Theodor Ankarkrona, Amiral och Landshövding öwer Stockholms län och Com mendeuren af Svärds är denna marmorsten upprest af dess i sorgen quarlämnade maka Catharina Beata von Schoting år Christi MDCCLI.”

Sedan åkte jag till hans egendom Runsa. Den ligger i min nuvarande hemkommun Upplands Väsby. Godset ligger i en gammal kulturbygd med rötter från 1300-talet. Här har många ägare verkat under seklernas gång. Den, kända Ebba

Brahe lär ha fått egendomen i morgongåva av sin make Jacob De la Gardie. Troligen var det Ebba som lät uppföra nuvarande slottet, som är en skapelse av den kände Jean de la Valléden. År 1744 kom Theodor Ankarcrona, med sitt eleganta hästecipage, körde genom slottsallén och tog sitt slott i besittning.

Åren har gått. Slottet med sina tjocka stenmurar står där likadant. Många nya generationer Ankarcrona har gått runt i slottets salar. Den Ankarcrona med smeknamnet Ted som jag såg åka skridskor 1959 har också gått ur tiden.

Godset är inte längre fideikommiss. Det kom en ny lag som avskaffade sådana 1963. Jag brukar se Teds söner sitta på traktorn och själva bruka sina vidsträckta åkrar. Vi har fått en annan tid.

Allan Andersson

Runsa slott idag. Foto: Allan Andersson

Konsum Åsenlund

I samband med sitt 50-årsjubileum 1957 utgav Konsum Väsby med omnejd en minneskrift kallad "50 år i samverkan". Författaren var Bernhard Bengtsson. Ur skriften saxar vi text och bild av Konsum Åsenlund:

"Utmed vägen Stockholm – Uppsala, strax söder om Löwenströmska lasarettet, fanns sedan gammalt en lanthandel. Ägaren till denna råkade i konkurs och Konsumtionsföreningen Enighet passade då på att inköpa varulagret, hyrde butikslokalerna och öppnade i början av 1926 filialen i Åsenlund. Och så börjar den gamla visan igen: lokalerna var ohygieniska och omöjliga att använda, men försäljningen ökar samtidigt som krav på en ny affär framföres. Styrelsen föreslår vid ett extra föreningssammanträde i oktober 1926 att Konsumtionsföreningen Enighet skall intill de förhyrda lokalerna i Åsenlund arrendera tomtmark, som tillhör prästgården, och där uppföra en ny butiksfastighet. Föreningssammanträdet biföll framställningen, och på våren 1927 var butiken i Åsenlund färdig att tagas i bruk."

I boken Sveriges bebyggelse 1952 finns denna beskrivning av

fastigheten: "Löt, Åsenlund, Upplands Väsby: 2,5 km från järnvägsstation. Tax. byggn. 13.500. Förvärvat 1920. Trä, 1924, 2 rum, 1 kök, 1 hall, 1 affärslokal, lagerrum, kontor, källare. Rest. 1950. El, v. avl.cv, wc. Bost.läg. disp. av förest. Georg och Mary Rydberg: barn Lars Håkan. Firma: Konsum. Speceri- o manufakturaffär. Konsum Väsby m omnejd. Fören. u.p.a."

Butiken i Åsenlund stängdes 30 juni 1962. Det var den första Konsumbutik, som lades ner i Väsby. Nedläggningen vållade konsumstyrelsen stor vända och man beslöt dela ut bussbiljetter till de konsummedlemmar, som bodde runt Åsenlund, så att de skulle kunna åka ner och handla i centrala Väsby. Från Åsenlundskonsum hade man också skött kioskförsäljningen på Löwenströmska lasarettet, där man gick omkring och sålde med vagn. Varuleveranserna till detta fick man nu ordna på annat sätt.

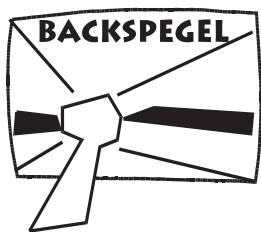
Källa: Konsum i Norrort 1907-1997 – En historisk krönika – (Sixten Berg)

Konsum Åsenlund är idag privatbostad.

Inga Lisa Gustavsson

Konsum Åsenlund

Med backspegeln i ladugården

I backspegeln kan vi konstatera att loppis é poppis och att ladugårdsloppisen den 6 april inbringade kr 5.539:-. Ett hjärtligt tack till alla er som skänkt sakerna och ett lika hjärtligt tack till er som köpte dem.

Styrelsen

Städdag 27 april

Under Miljöveckan, som i år arrangerats veckorna 16 och 17, var det gemensam städning av hembygdsgårdens trädgård och hus. Den container, som gratis ställts till förfogande av kommunen, fylldes raskt med hopkrattat ris och annan brännbart. Äppelträden beskars och viss nyplantering gjordes i kryddträdgården.

Inomhus fejades det både högt och lågt och trägolven skurades. Vi hoppas att flera vill delta i den allmänna städningen nästa år. Om vi är flera, uträttar vi mera, trivs och umgås vid en kopp kaffe. Alla är välkomna!

Inga Lisa Gustafsson

Städdag Foto: Inga Lisa Gustafsson

I spåren av kungens män.

Under flera år har föreningen under våren bjudit sina medlemmar och andra intresserade på utflykt 1000 år och mer tillbaka i tiden.

I år var det dags att lyssna på Maja Hagerman som berättade ur sin bok "Spåren av kungens män".

Maja, Augustpristagare för just den boken, levandegjorde människorna och miljöerna så jordnära att vi alla fick en känsla av att de inte var så olika oss alls i sitt sätt att vara och tänka.

När det gällde långa strapatsrika utlandsresor så stod de oss inte efter, snarare med tanke på alla fynd som gjorts av glas, keramik och mynt var de säkert väl förtrogna med platser som vi

Maja Hagerman, Foto: Uno Littke

i dag kallar exotiska och kanske åker till för solens och badens skull.

Att utgrävningarna av Sanda för en del år sedan var en i arkeologiska kretsar stor sensation var något nytt som åtminstone inte jag kände till; långhuset man grävde fram hade en sockel av lera och det anses vara märkligt och har endast hittats på en plats till i Sverige och det är i Skåne.

Vi får med spänning följa vad historiker och arkeologer kommer fram till att vi har för unik plats här vid Sanda och vad detta långhus har använts till och vilken betydelse det haft.

Maja Hagerman har även skrivit "Tusenårsresan" som är en alldeles fantastisk resa i bokform som jag varmt rekommenderar.

Håll utkik efter Majas nästa bok som kommer att handla om våra allra tidigaste kyrkobyggen.

Kjerstin Björkman

Nationaldagen 2002

Traditionsenligt och nu för nionde året i följd kunde Väsbyborna fira nationaldagen vid hembygdsgården och se ett trettio-tal nya svenska medborgare ta emot sina medborgarskapsbevis.

Många människor hade samlats för att delta i firandet och solen strålade välvilligt hela kvällen. Programmet inleddes med att barn från Upplands Väsby musikklasser sjöng sommar-

En improviserad spelmansstämma avslutade nationaldagen. Foto: Inga Lisa Gustafsson

sånger, varefter hembygdsföreningens ordförande, Rune Sahlström, hälsade välkommen. Han vände sig speciellt till dem, som nu fått en ny hembygd och anknöt till hembygdsgårdens egen invandrare, pukslagaren Antoin Zamore, som en gång bodde i röda mangårdsbyggnaden. Därefter gjorde Väsby Spelmän ett uppskattat framträdande med svensk folkmusik.

Kommunfullmäktiges ordförande, Bülent Curku, högtidstalade. Han välkomnade de nya svenska medborgarna och hoppades att det nya medborgarskapet skall ge trygghet och känsla av att höra hemma i Sverige. Curkus anförande innehöll också en erinring om vad medborgarskapet innebär – ett ansvar för att vara delaktig av samhället i politik och föreningsliv. Därefter följde medborgarceremonin, där Curku hade hjälp av Petra Gardos och Gunilla Eriksson med att dela ut hedersbevis och små bordsflaggor i trä. Nationalsången sjöngs unisont och därefter framförde Väsbykören några vackra sommarsånger.

Så var det dags för årets Väsbybo 2001, Bertil Lundström, att tala. Han tackade för äran att ha blivit utsedd till årets Väsbybo och berättade livfullt om Tio-kampens mer än 40-åriga unika idrottsverksamhet för barn och ungdom.

Därefter följde "Den blomstertid nu kommer" och som avslutning dansade Väsby Folkdansgille på gräsplanen. De små dansparen rönte som alltid en välförtjänt uppskattning.

Traditionsenligt samlades sedan spelmännen för en stunds musicerande och härliga toner från dragspel, klarinett, fiol, nyckelharpa och bas ljöd över tunet och inspirerade några till att ta en svängom i gräset. Avslutningsvis spelade Väsbyns egen "grand old man" på nyckelharpa, Nisse Nordström, "Byggnan" och "Brudpolska efter Byss-Kalle".

Inga Lisa Gustafsson

Visste du att Runsaskeppet stävar mot norr?

Vi träffades på parkeringsplatsen vid Runsa och vandrade iväg för att möta tusenåriga kultplatser och boningar.

Dagen var väl vald; slånbar och gullvivor vitsippor och violer, allt blommade samtidigt denna tidiga, varma vår.

När man lämnar parkeringsplatsen så lämnar man också 2000-talet och försätts till först 50-tal med en dammig grusväg, smal och krokig. Snart pekar pilen mot Runsa Fornborg och stigen leder in i hagmarkerna.

Den öppna plats där skeppssättningarna och gravfältet finns var en ljuvlig plats denna Kristi Himmelfärdsdag 2002.

Vi gjorde en del egna upptäckter, räknade järnåldersgravarna, såg att skeppet stävar mot norr och hittade den lilla skeppssättningen strax intill.

Fortsatte upp mot den dåtida troligen ointagliga storgården på toppen av Runsa-berget.

Konstaterade att den dubbla muren av sten måste kostat många trälars ryggar och mycket ont.

Utsikten var för oss den allra bästa; vi såg Sigtuna klart och tydligt och vi hoppades att gården var bebodd när Sigtuna grundades. Nutida picknick med kaffe och macka var efterlängtd paus efter den skarpa stigningen och rundvandringen där vi föreställde oss och faktiskt också kunde se grunderna efter långhuset och andra hus anlagda för över 1000 år sedan.

På vägen tillbaka njöt vi i stora drag av den underbara fågringen, lärkan i skyn och kände att vi åter befann oss i 2000-talet när flygplanen på väg till och från Arlanda dånade tätt över oss och skeppssättningen med stäven mot norr

Kjerstin Björkman.

Kaffepaus vid Runsaborgen. Foto: Kjerstin Björkman

Friluftsgudstjänst vid hembydsgården

Söndagen den 30 juni firades ekumenisk friluftsgudstjänst ute på tunet vid hembydsgården andra året i följd.

Cirka sjuttiofem gudstjänstbesökare hade hittat upp till hembydsgården i det vackra sommarvädret.

I år deltog Hammarby och Eds församlingar med präster samt Pingstförsamlingen och Missionsförsamlingen.

Predikan hölls av kyrkoherde Elisabeth Norlander från Eds församling. Predikan utgick från Samuels bok i gamla testamentet. Den lästes även på finska.

I Samuels bok kapitel 3 1- 11, står det att Herren ropade och kallade på Samuel flera gånger men Samuel som inte hade lärt sig känna igen Herrens röst, trodde det var Eli som ropade.

Elisabeth Norlander lät de tre andra pastorerna lämna sina synpunkter på predikotexten. Pastorerna Bengt Säker och Ulf Gustafsson jämte kyrkoherde. Elisabet Brolin talade om sina upplevelser av Guds röst i tur och ordning.

Gudstjänsten avslutades med bön och unison sång ledd av kyrkomusiker Göran Dahlman från Eds församling. Kollekt upptogs och överlämnades till hembygdsföreningen.

Ordföranden tackade alla för besöket och penninggåvan som föreningen tacksamt mottagit.

Hembygdsföreningen bjöd därefter på kyrkkaffe i ladugården.

Vi hoppas från hembygdsföreningens sida att friluftsgudstjänsten på tunet förblir tradition

Friluftsgudstjänst. Foto: Birgitta Bauman

Sällsamt mellanspel

Under tidsperioden mellan 1945 - 1966 hade jag min arbetsplats i Klarakvarteren i Stockholm. Under lunchrasterna brukade jag ibland besöka Hagströms Musikaffär på Klara Norra Kyrkogata. Där dök ofta upp musikanter och kulturpersoner av skilda slag; dragspelskungar, vissångare, författare och poeter, varav några tillhörde Nils Ferlins "hov" under dennes år i Klara. Dessutom brukade jazzmusiker av skilda slag och kulörer besöka affären. Jag utövade på den tiden denna musikform.

Vid ett tillfälle, det måste ha varit under vintern 1949-1950, tittade jag som vanligt in i musikaffären för att byta några ord med gossarna som var anställda där. Föreståndaren hette Berg, dalkarl från Idre och affärsbiträdet hette Curt, "Knobben" Classon, Kungsholmsgrabb och trumslagare i den swingsextett i vilken vi båda ingick. Just när jag stigit inom dörren, öppnades dörren till det lilla kontoret som fanns innanför butiken. Föreståndaren "Walle" Berg kom ut tillsammans med en äldre magerlagd man som bar runda glasögon. Gubben var iförd en grå 3/4-lång ytterrock och hade en svart krimmermössa på huvudet. "Det här är Hjort Anders Olsson, storspelman från Bingsjö i Dalarna, han spelar fiol som du gör" sa' Berg till mig.

Vi hälsade artigt och tog varandra i hand. Gubben plirade mot mig genom de runda brillorna och sade med knarrig gammelmansröst: "Jasså, spelar du fiol?" - "Jag äger i alla fall en sådan", svarade jag.

Mitt påstående om innehav av en fiol gjorde den gamle farbrodern mycket meddelssam. Han började göra en lång utläggning om sitt sätt att spela och sin repertoar med låtar efter Pekkos Per och andra storheter från Österdalarna. "När je' spelar, brukar je' göra såna drillar å' förslag vet du, så professor Kjellström kan int' förstå 'ur je' bär mej åt," sa' gubben. - Jag hade vid

den här tidpunkten ännu ej fångats av den svenska folkmusiken, varför jag ej hade en aning om vilken storspelman jag samtalade med. Ännu mindre visste jag då vem professor Kjellström var. Senare lärde jag mig noggsamt vem den store violinisten och folkmusik-älskaren professor Sven Kjellström var. Det var honom Hjort Anders refererat till. (Förra sommaren fick jag faktiskt tillfälle att känna på en av Sven Kjellströms fioler som innehas av en släkting till honom.)

Alltnog; Hjort Anders som varit inne på affärsföreståndarens kontor och blivit bjuden på en kaffekask, började nu visa symtom på att han kommit i spelform. Han sa': "Vi kan fäll låna ett par fioler och spela en låt!" Jag försökte svara undvikande, men detta hjälpte ej. Plötsligt stod vi där mitt emot varandra med varsin fiol ur affärslagret i nyporna. Sedan vi stämt sa' Hjort Anders: "Vi kan fäll ta Särna Brudmarsch, men du ska veta att je' spelar den med en tredje repris å' som je' 'ar gjort själv."

Eftersom jag inte hade den blekaste aning om hur Särna Brudmarsch lät och än mindre den tredje repris som Hjort Anders ville förvarna mig om, stod jag bara där och nickade jakande. Detta uppfattades av Hjort Anders som en klarsignal om att jag kände till låten. Han drog igång spelet och jag följde med efter förmåga.

Eftersom låten ifråga inte hör till de mer komplicerade att uppfatta ens för den oinvidge, så hängde jag med i något slags sekundering så gott jag kunde. Jag blev i alla fall inte utskäld av "Hjorten" när vi dragit sluttonerna på hans tredje repris. Vi skildes som vänner efter vår lilla improviserade spelstund. Jag återvände till mina uppgifter på redaktionen och Hjort Anders tog tåget till den norrförort där han bodde hos sin dotter nu på äldre dagar.

Av affärsföreståndaren Berg fick jag senare veta att Hjort Anders, den där dagen vi träffades, varit uppe till Skansen och levererat

näverarbeten som han tillverkat. På hemväg från sådana expeditioner brukade han gå in i musikaffären på Klara Norra Kyrkogata för att vila de gamla benen och prata en stund. Detta var anledningen till att jag förmodligen är en av de få ur min generation som stått öga mot öga med den store Bingsjöspelmanen och faktiskt spelat en låt tillsammans med honom, hur nu mitt bidrag till samspelet lät.

Ett par år senare, 1952, hade Hjort Anders spelat sin sista låt i detta jordelivet. När han gick bort, 87 år gammal, torde han ha varit predestinerad konsertmästare i den himmelska folkmusikensemblen.

Sedan den gången i Klarakvarteren har jag vid några tillfällen haft förmånen att få musicera tillsammans med Nils Agenmark, Hjort Andersbarnbarn, även han en av de yppersta företrädarna för den svenska spel-manskåren.

Hjort Anders, tecknad ur minnet ca 50 år efter det spontana mötet i Klarakvarteren.

Det finns ett par små historier där Hjort Anders figurerade som är värda att återge.

Den ena historien har jag fått av en av de inblandade; Henry Arnstad, under många år ordförande i Stockholms Spelmansgille:

Hjort Anders möter på en spelmansstämma stockholmsspelmanen Arnstad, vilken är iförd Rättviksdräkt. "Hjorten" tittar på H. A:s mundering och frågar: "Är du Rättvikskar du?" - H.A. svarar: "Neej, jag kommer ifrån Stockholm." "Hjorten": "Jassåå, du ä' en töcka där utklädd djävul!"

Under senare tider, efter ovan relaterade händelse, sågs den gode, glade Henry Arnstad alltid iförd en Lännadräkt från Roslagen.

Den andra historien har jag fått berättad direkt av "Nisse" Agenmark:

Nils, som vid det här laget är 12 - 13 år gammal, har fått följa med morfar Hjort Anders till en spelmansträff någonstans i Dalarna. Där möter de Gössa Anders, Orsas storspelman. Man hälsar på varandra och Gössa Anders frågar om lillpojken också spelar fiol som morfar. "Joodå." Så, säger Hjort Anders till barnbarnet: - "Spel' upp polskan je' lärde dej härom dagen!" - Lille Nils drar efter bästa förmåga igång låten. När han spelat halva låten, tar Hjort Anders fiolen från pojken och säger bryskt: "Du spelar fel, polskan ska gå så här som je' spelar!" Så spelar Hjort Anders polskan till slut och tar därefter fiolen från hakan med en triumferande blick mot Gössa Anders. Denne ser eftertänksamt på de båda och säger slutligen på sitt lugna sätt: "Jag tyckte pojken spela' bättre!"

"Då växte tuppkammen på mej", sa' Nisse Agenmark och skrattade gott åt den händelse han just relaterat.

Nu har även den gode Nils gått ur tiden. Man kan förmoda att det klingar skönt i de himmelska höjderna numera sedan de båda återförenats i dessa domäner.

Lars Erik Jansson

HEMBYGDSFÖRENINGENS SYNUNKTER PÅ KOMMUNENS FÖRSLAG TILL PLANPROGRAM FÖR SANDA ÄNGAR

Huvudförslaget

Vi anser att bebyggelsen bör anpassas så att det öppna landskapet bevaras och den siktlinje som redovisas på fotografierna på s. 8 och 9 bibehålls. Vad vi kan förstå så överensstämmer detta med Stadsbyggnadskontorets ståndpunkt att NCC:s skissförslag bör minskas med ca 15 lägenheter.

Vidare så bör förslaget justeras så att det omfattande stensträngssystemet RAÄ Fresta 144 inte påverkas av den nya bebyggelsen.

För Hembygdsgörelningens förslag på bebyggelsen omfattning, se bilagda skiss!

Reservområde

Då det gäller det reservområde som föreslås så ser vi det som olämpligt att använda detta område -Sanda boplats; RAÄ Fresta 147 - som grävdes ut i början av 1990-talet.

Även efter utgrävningarna utgör Sanda boplats ett viktigt landskapselement och visar tydligt hur en boplats från yngre järnåldern var placerad i landskapet. Detta bör utnyttjas som en viktig del i resonemangen (se s. 6, 3:e stycket) om att göra de kulturhistoriska värdena till en tillgång för området.

Sanda boplats utgör, tillsammans med gravfältet (RAÄ Fresta 16) och den gamla åkermarken öster därom samt Sandaberget och våtmarkerna norr och öster om detta, ett kulturlandskap av hög kvalitet som är en stor tillgång både för de boende i området och övriga Väsbybor.

I det fortsatta planarbetet vill vi att åkermarken norr om RAÄ Fresta 147 prövas som alternativt reservområde. För att undvika att det öppna landskapsrummet bryts så skulle ett bostadsområde i detta läge lämpligen få sin angöring norr ifrån över Sandavägen. Den nuvarande korsningen som finns vid Länsmansvägen kan då omformas till en säker trafikplats (rondell, trafikljus etc).

För Hembygdsgörelningens förslag på alternativt läge för reservområde, se bilagda skiss!

Kraftledningar

Vi vill understryka de viktiga påpekanden som Stadsbyggnadskontoret gör i förslaget (s 14) då det gäller de el-/kraftledningar som idag trasar sönder landskapet. En upprensning i landskapet genom samordning och markförlagda ledningar är välkommen.

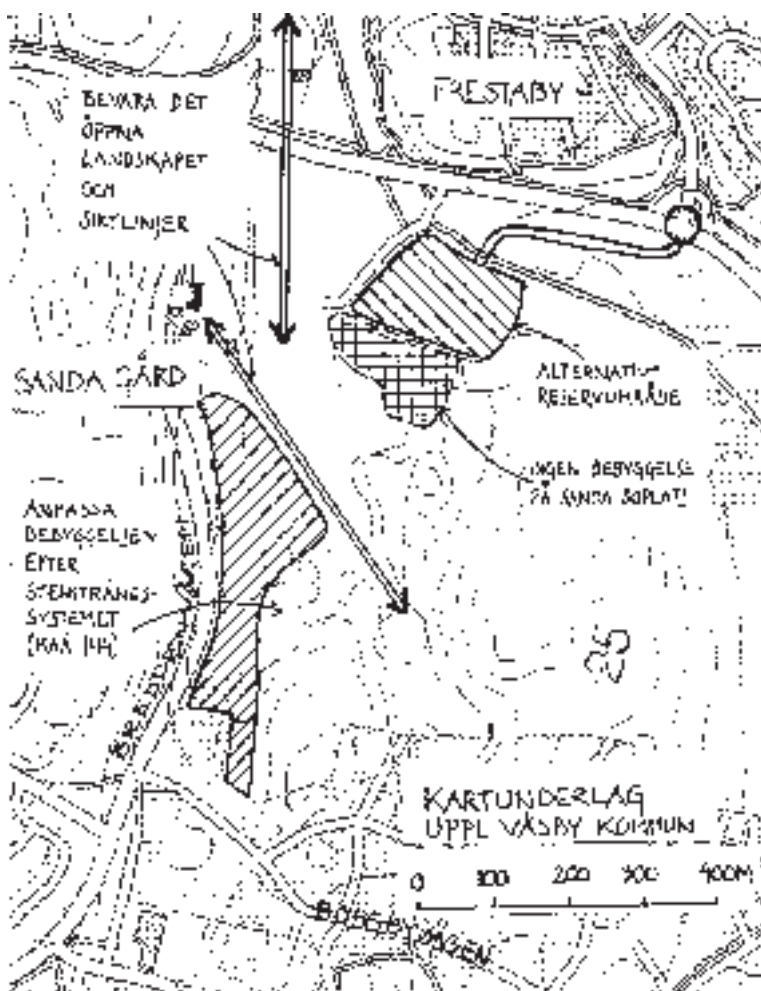
Uppfyllelse av visionen för framtidens Upplands Väsby

Under den första punkten ”Dynamisk satsning på kunskap och kultur”pratas bara naturupplevelser och landskapselement. Var finns det kulturhistoriska perspektivet och upplevelsen av det historiska kulturlandskapet?

Namnet

Den mark som nu föreslås bebyggas är **inte ängsmark** utan utgörs huvudsakligen av **åkermark**. Vi efterlyser ett lämpligare namn för området.

För Upplands Väsby Hembygdsgörelning, Klas Lundkvist, Rune Sahlström, ordförande

*Vill du bli medlem i hembygdsföreningen?
Sätt in 110:- på postgiro 29 81 91-8
och ange namn och adress.*

Varför måste året alltid börja med januari? September går väl lika bra? Se bara här:

Den som har ledsamt i September
och mycket tråkigt i Oktober,
får kanske roligt i November
och målar livet i cinnober.
Men den som gråter i December,
och ej tar tröst i Januari,
gudnåda den för Februari!
Dock – detta duger ej, bevars
du måste repa mod i Mars!
Var viss du skall, om blott du vill,
få gullvivskransar i April
så var ej sur och dum – fy baj!
Du skall pioner få i Maj
och smaka – hör! en gödd kapun i

Midsommardagarne i Juni,
serveras stampagröt i skjul, i
de sista dagarne av Juli,
och dricka mjöd med mycken must i
vid årets slut i Augusti.
Så stärkt av detta, kära vän
du möta skall det nya år,
som kommer på dig nu igen
och rulla skall i nya spår.
Men tacka Gud, då väl du mår,
ty det är allt vad du förmår!

C J L Almqvist ur Sesemana

VISSTE DU ATT

Byteshandel ännu under 1800-talet var en vanlig form av affärer i Sverige. Bonden bytte bort sin spannmål mot salt fisk, järn eller annat som han behövde. Värdeberäkningen följde därvid vissa normer så att t ex två tunnor säd motsvarade en tunna strömming. Först under 1800-talets senare del började penningaffärer bli vanliga.

VISSTE DU ATT

Cyklern kom till vårt land 1867. De första cyklarna hade stort framhjul med vilket de drevs och mycket litet bakhjul. Ännu omkring 1900 och senare var cykeln något av en statussymbol för den stora allmänheten.

Alla ”VISSTE DU ATT” ’är saxade ur Svenskt folklexikon av Julius Ejdostam

Kasta ett öga på anslagstavlan

Anslagstavlorna är en kommunal angelägenhet, som sorterar under informationschefen (anslagstavlör för turism) och stadsbyggnadskontoret (övriga anslagstavlör). Vem som helst kan inte sätta upp en anslagstavla, i varje fall inte på kommunens mark.

Enligt Arne Gustafsson på stadsbyggnadskontoret finns det 13 kommunala anslagstavlör i Upplands Väsby samt behov av och önskemål om ytterligare ett tiotal runt om i kommunen.

Informationschef Maria Magnusson ser anslagstavlorna som en service till kommuninnevånarna. På dessa skall föreningar och enskilda kunna framföra sina budskap och stimulera innevånarna att delta i olika aktiviteter.

Någon stadga eller något regelverk för anslagstavlör finns inte. Vem som helst får sätta upp ett meddelande på tavlan.

Från kommunens sida ser man över anslagstavlorna då och då och åtgärda vad som behövs. Några planer på att skrota dessa tavlor finns inte.

Vår nyaste anslagstavla skall stå i Järnvägsparken. Den skall ha ungefär samma placering som den tidigare, intill gatuköket.

Inga Lisa Gustafsson

Anslagstavlan vid Konsum på Industivägen 1951. Ynglingen på bilden är Henry TallbergFoto: Lennart Hedlund

Var med och rädda vårt gröna kulturarv!

FRÖUPPROPET

Det gröna kulturarvet har rötter i en lång odlingstradition. Våra kulturväxter har utvecklats och anpassat sig efter platsens natur och miljö, klimat och jordmån, brukningsmetoder och traditioner. De har formats och utvecklats efter människans behov. Nära förbundet med växterna finns en rik kulturhistorisk tradition att värna om. I de olika växtsorterna finns en genetisk mångfald som är viktig att ta till vara.

Över den mångfald av växtsorter som en gång odlats vilar ett akut hot. Därför ska en gemensam ansträngning nu göras för att spåra och rädda äldre fröförökade sorter av köksväxter, prydnadsväxter och spånadsväxter som kan ligga gömda, glömda eller vilande hos privatpersoner, handelsträdgårdar och plantskolor. Vitkålen 'Västernorrland', den vita drivgurkan 'Tullgarn' eller trädgårdsbönan 'Fiskeby' är några av de sorter som man fortfarande hoppas ska finnas vid liv.

De växtsorter som kommer in till FRÖUPPROPET och som tidigare inte finns hos Nordiska Genbanken kommer att provodlas och bedömas. Om de visar sig vara unika kommer de att läggas till genbankens samling. Sortens egenskaper och kulturhistoria ska också dokumenteras.

För att hålla det gröna kulturarvet levande är det viktigt att växterna fortsätter att odlas eller på nytt får växa på den plats och i den mylla där de hör hemma. Här kan alla hjälpa åt, allt från dig som enskild odlare till friluftsmuseet, hembygdsgården eller plantskolan på orten. Så bevaras den växande mångfalden till kommande generationer.

Vi är särskilt intresserade av frö från ärt, böna, böndböna, rova, kålrot, huvudkål, gurka, beta, lin och hampa. Frö från äldre ett- och tvååriga prydnadsväxter är också värdefulla.

Skriv och berätta om växten!

— Var, av vem och hur länge har växten odlats?

— Var kommer växten från?

Odlas den fortfarande? Hur ser växten ut?

Höjd, färg, har den andra speciella kännetecken? Smak och doft?

Hur gamla är fröerna?

Vad står skrivet på fröpåsen?

Skicka inget frömateriel! Vi kontaktar dig och beslutar tillsammans vad som ska göras med fröerna.

FRÖUPPROPET,

Centrum för biologisk mångfald,

Box 54, 230 53

Alnarp frouppropet@pom.info

Kyrkkvast och kryddgård

Ingen kvinna kunde förr gå i kyrkan utan en sk "kyrkkvast". När kyrkkvasten var som finast, skulle den bestå av isop, krusmynta, luktsalvia, timjan, hjärtansfröjd, lavendel och åbrodd. Örterna skulle vara sju. Även andra doftande blommor kom till användning, exempelvis renfana, nejlikor, rosor, reseda, balsaminer, liljekonvaljer, myrten eller geranium.

Kyrkbuketten bars tillsammans med psalmboken och en nystruken vit näsduk. Det var också praktiskt att ha något starkt att lukta på, om man kände att man höll på att somna under predikan.

Ingen har väl numera någon kyrkbukett med sig till kyrkan. Predikningarna har förstås blivit kortare och risken att falla i sömn är inte så stor. För att ändå visa hur en kyrkkvast skulle kunna se ut, har vi i hembygdsgårdens lilla kryddgård de flesta av de uppräknade örterna och några till.

Årets försommarväder slet hårt på växterna, som trots att de står i skuggan ständigt törstade

efter vatten. Alf Björkman fick göra åtskilliga turer med vattenkannan och var säkert nöjd att inte odlingen är större än den är. Trots den minskade ytan har Alf planterat stjärnfloka, tidlösa, lavendel, malört, kummin, krusmynta, åbrodd, salvia, krusmynta, timjan, libbsticka, grönmynta, vinruta, rosmarin, pepparmynta, citronmeliss och persilja. Alla plantor har försetts med namnsticka och några ogräs göre sig ej besvär.

Intill kryddgården finns komposten, som Alf också rekonstruerat till en kompost värd namnet. Den har två kamrar och det gäller att hålla sig till rätt kammare. För säkerhets skull har han en skylt där också, så att inget kommer på fel ställe. Vi håller tummarna för att Alf någon gång får så mycket fin kompostjord, så vi kan öka ut kryddgården till en riktig örtagård med många gamla växter.

Inga Lisa Gustafsson

Uppgifterna om kyrkkvasten är tagna ur "Årspraktika" av Britt Marie Hallbert.

**Har du böcker eller
loppmarknadssaker att skänka?
Kontakta Nora Lundberg,
tel. 590 335 49**

Från läsekretsen

Väsby den 28 januari 2002

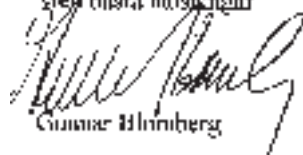

Genom Fru Fortunas bönägna bistånd har jag utngits bland vinnarna i de Hestlandska kursorden. Jag vill gärna tacka ansvariga för de - från mitt perspektiv - värdefulla vinsterna dels presentkortet på en Åbo resa, dels skriften om Folkets Hus/Pack och Medborgarhuset.

Även om presentkortets giltighetstid nästan gått ut, vilket förstås var anledningen till att det kunde bli pris, tog jag och hustrun det till anledning att boka en resa, som blev mycket lyckad. Åbo i januari och vinterlask läter kanske inte så upptäckande men möjligheterna till intressanta besök på slott och museer samt en husstuga med utömljande fotoandring i trästaden Nådendal var väldigt givande. Dessutom inleddes just då Åhus julmarknadsfirande som en extra krydda. Dessutom fick vi bra mat på båten och på Ängslarhuset i Åbo (som är en attraktion för sig).

Skriften om Folkets Hus m.m. överraskade mig då jag trodde jag hade alla Väsby-skrifter. Tack för att Hembygdsföreningen snart ett lugn. Skriften belyser en viktig del av Väsby historia och är ju i sin aktiell gärens dagens diskussioner om det s.k. Nya Kulturhuset.

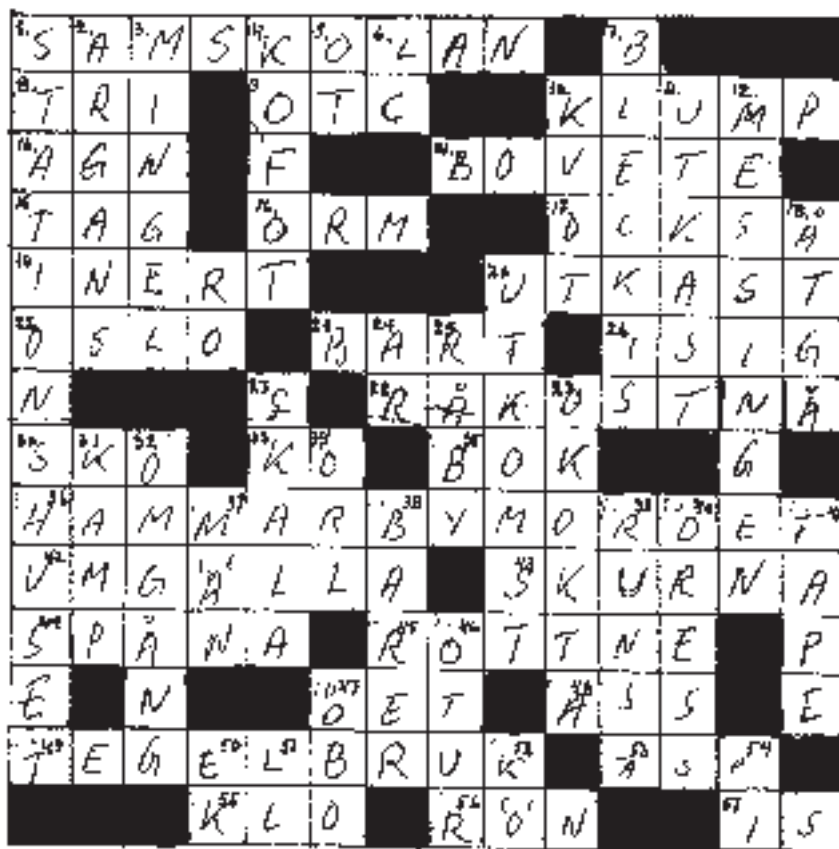
Med bästa hälsningar

Kärstagränd 15
191 51 Väsby

P.S. Summa ser "inser jag ett kommande bön hela Väsby" (något travestierat på Olav d. 1:s ord om Kartago)

Lösning till Korsord 2/02

Vinnare:

Jöran Johansson

Kerstin Eckerrot

Doris Lyremark

Har du ny adress?
Tänker du flytta under året?
Kom ihåg att meddela adressändringen till
hembygdsföreningen!

Hyr lokal med atmosfär!

Upplands Väsby Hembygdsförening erbjuder Nedre Runby gårds LADUGÅRD för fest, konferens, dop, minnesstund, årsmöte, kurser mm.

LADUGÅRDEN är en modernt utrustad och handikappvänlig lokal med plats för upp till 50 personer.

Tillgång till kök med utrustning för enklare förtäring finns.

LADUGÅRDEN kan hyras privat eller av organisation för enstaka tillfällen eller terminsvis för återkommande verksamhet. Dock ej för dans eller ungdomsfester.

LADUGÅRDEN ligger på bekvämt gångavstånd från pendeltåg vid Upplands Väsby Hembygdsförening, Hagvägen 2/Pukslagargatan, (Runby) Upplands Väsby. Det finns en stor gratis parkeringsplats i anslutning till lokalen och busshållplatsen finns 150 m från entrédörren.

LADUGÅRDEN kostar 550:- i hyra för enstaka sammankomster. Vid kortare sammankomst är timhyran 50:- per timme.

För terminshyra, var god ta kontakt med uthyrningsvärdinnan.

LADUGÅRDEN uthyres genom Nora Lundberg, tel. 08/ 590 335 49.

VÄLKOMNA.

Upplands Väsby Hembygdsförening.

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Postgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 2001-2002

	Telefon
Rune Sahlström, ordförande	590 335 58
Ulf Gustafsson, vice ordförande, boställsvärd	590 928 58
Gunilla Ahlberg, sekreterare	590 834 40
Inger Nyström, kassör	590 820 93
Inga Lisa Gustafsson, registrator	590 336 42
Klas Lundkvist, ledamot	590 936 81
Swenning Nilsson, ledamot	590 71159

Bengt Hedlund, kommunvald representant 590 304 95

ERSÄTTARE

Monica Berglind, Alf Björkman,
Arnold Härmark, Kerstin Kéry,
Annika Tingvall, Vivi Wallin

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Inga Lisa Gustafsson	590 336 42
Carin Törner	590 870 69

REVISORER ORDINARIE

Lars Eklund
Göran Sandberg

ERSÄTTARE

Frank Granåker
Anette Ehrnholm

BOSTÄLLSVÄRDINNA

Nora Lundberg 590 335 49

Valberedning

Kerstin Hammarin, Harald Torkelsson, Anna-Liisa Bergman